

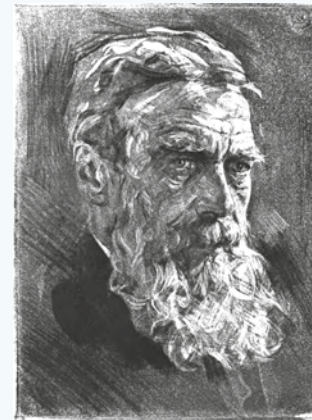

Samławki
zespół
cmentarzysk
kurhanowych
na Pojezierzu
Mrągowskim

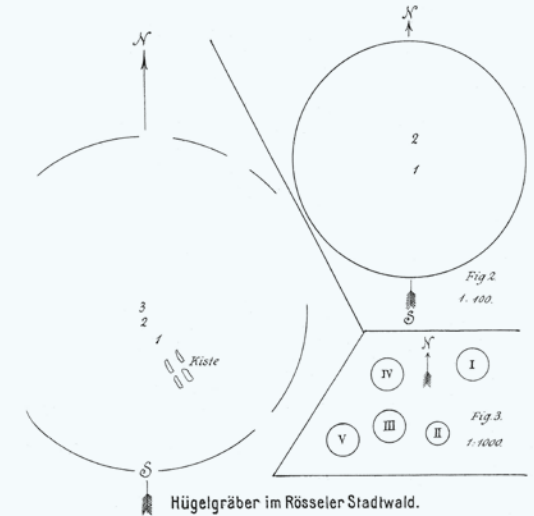

DAJNA

FUNDACJA IM. JERZEGO
OKULICZA-KOZARYNA

▲ Adalbert Bezzenberger
 ► Plan cmentarzyska
 wg A. Bezzenbergera

Fundberichte. (Hügelgräber). 21

Unterteil; b) Bruchstücke eines großen unverzierten Schalen-
 deckels; c) Stück einer Stehflechte, die im Inneren einen Eindruck
 vermutlich einer Fingervorlage und anscheinend kunststrich-
 Furchen enthält, die durch den Druck eines Fingers hergestellt
 zu sein scheinen¹⁾. Im Ton stimmt
 diese Stehflechte zu b) und kann
 dem gehören. An Deckschalen-
 arbeit ist hier nicht zu denken.
 Die Bearbeitung der Scherben
 der 1. Fundstelle ergab: a) ein
 lückenhaftes, unverziertes Gefäß mit
 Stehflechte, 211; es hoch, in un-
 versiertem Zustand aber etwas
 höher gewesen, von demselben Typus
 wie Abbild. 13; b) Bruchstücke von
 mindestens 2 großen unverzierten
 Gefäßen mit Stehflechte und rauhem Unterteil (ebenso a)); c) Stück
 der Stehflechte eines vierten großen Gefäßes; d) Stücke eines
 wahrscheinlich mittelgroßen, unten glatten Gefäßes; e) 1 Henkel-
 stück (vielleicht von d); f) Stücke von 1 oder 2 großen Schalen-
 deckeln; g) den größeren Teil einer Schale (Randdurchmesser 15 cm)
 mit Stehflechte. Die Wandung dieser Schale ist außen mit 5 um-
 laufenden Reihen von je 2 Fingerspitzeindrücken verziert.

Nach Erlöschung des Hügel II wandte ich mich zu Hügel IV
 (Taf. IX Fig. 1). Seine Peripherie war wegen der umgebenden
 Bäume nicht überall festzustellen; sein Halbmesser betrug im
 Maximum 5 m.

In dem Abschnitt Nord-Zentrum-West bestand der Rand aus
 einzelnen Steinen; auf diese folgten nach der Mitte zu 2, dann 4
 und schließlich (in der Nähe des Mittelpunktes) 7 übereinander
 liegende Steinschichten. Ungefähr ebenso waren die Verhältnisse
 in dem Abschnitt SZO. Dagegen waren in dem Abschnitt SZW 8
 und in dem Abschnitt SZO nur 5 Steinschichten in der Nähe des
 Zentrums zu unterscheiden, und nahe dem Rande, den auch in diesen
 beiden Abschnitten einzelne Steine bildeten, lagen in letzterem 3, in
 ersterem 6 Steinschichten. In der Größe der Steine, welche diese
 Schichten bildeten, stimmte Hügel IV zu Hügel II außer in der

Abbild. 13. 1:6.

1) Vgl. Nachrichten über deutsche Altertumsfunde XII S. 33.

Fundberichte. (Hügelgräber). 33

unverziert. Außerdem fanden sich an dieser Stelle Bruchstücke
 eines Schalendeckels mit holperiger Stehflechte, dessen äußere
 Wandung unmittelbar über und längs der Stehflechte durch den
 Druck eines Fingers ausgefurcht ist, sowie der untere Teil
 eines Gefäßes mit Stehflechte, das ich auch als Deckel ansehe.
 Die Wandung dieses Fragments ist nämlich glatt (s. unten) und
 enthält ein im nassen Ton hergestelltes Loch.

An Stelle 2 fand ich auf den flachen Seiten von 2 kleinen
 Steinen der untersten Steinschicht und zwischen Steinen eine
 Urne mit Stehflechte, ähnlich der
 schlankeren der ersten Stelle. Sie
 war zwar gesprungen, ließ sich aber
 noch eingipfen. Ihre Ausbuchtung
 ergab viele kahnförmige Knochen, ein
 Stück eines Doppelhenkels, der zu
 ihr oder dem gleich zu erwähnenden
 Deckel gehören muß, sich aber
 beiden nicht anpassen ließ, und
 Scherben eines großen Deckels mit
 Stehflechte, die außen mit Finger-
 nagel-Eindrücken verziert sind. Die-
 selben stiegen zu einer Stelle seiner
 Wandung vertikal in die Höhe und
 scheinen unter seinem Rande in einer
 Schlagenglinie, oberhalb des Bodenansatzes aber in einer um-
 laufenden horizontalen Linie angebracht zu sein.

Auch an Stelle 3 stand nur eine, gleichfalls von Steinen
 eingeschlossene, höflich erhaltene Urne (Abbild. 14), gefüllt mit
 kahnförmigen Knochen, auf der untersten Steinschicht. Auf ihr lag
 der mit abgeplattete Deckel mit der hohlen Seite nach oben (vgl.
 PR. XXI S. 99, 103, Schriften der physikal.-ökonom. Gesellschaft
 XXVII S. 100). Derselbe hat eine Stehflechte, die durch eine
 umlaufende Kante abgesetzt ist.

Alle Urnen dieses Grabes haben nur oben glatte Außen-
 seite, während diese unten ganz grob abgestrichen und daher
 rauh ist. 9)

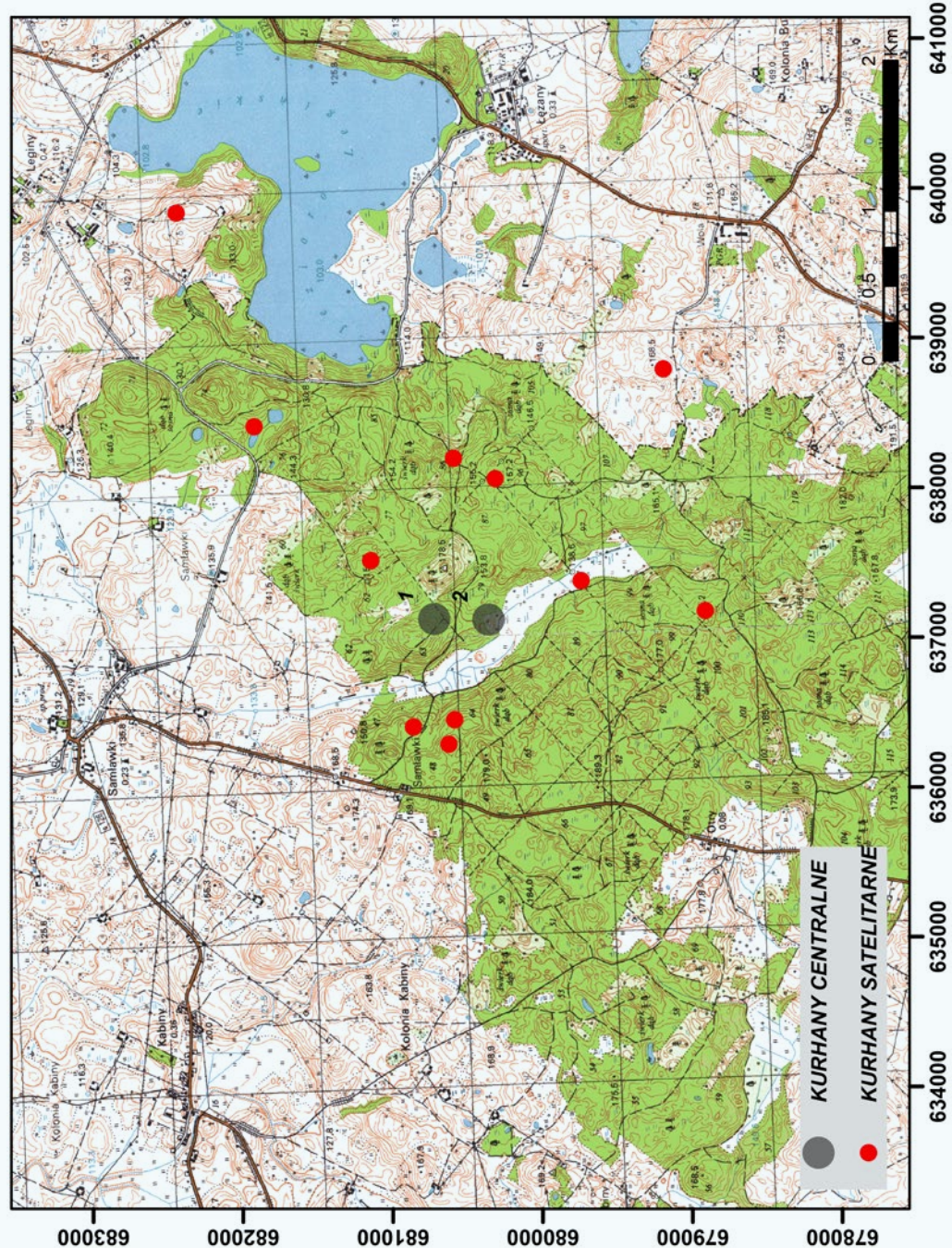
Abbild. 14. 1:6.

1) Vgl. Berliner Verhandlungen 1884 S. 61, PR. XX S. 48.

◀ Fragment artykułu
 z 1908 roku

Historia badań kurhanów w Samław-
 kach rozpoczyna się w 1901 roku. Jeden
 z ówczesnych badaczy starożytności –
 Adalbert Bezzenberger przeprowa-
 dza na cmentarzysku st. 1 wrywkowe
 prace ziemne. Początek XX wieku to
 również początki archeologii bałtyj-
 skiej – Adalbert Bezzenberger zgodnie

z obowiązującymi wówczas standardami
 wykonuje w dwóch kurhanach pionowe
 wkopy. Jego celem jest jak najszybsze do-
 tarcie do komory grobowej i „odkrycie”
 zawartości. Wyniki prac zostają opubli-
 kowane w 1908 roku w wydawnictwie
 Prussia Museum w Królewcu – niestety
 bez precyzyjnej lokalizacji cmentarzyska.

▲ „Pogromcy kurhanów”. Od lewej:
Grzegorz Bąk, Michał Orzolek
(Leśnictwo Reszel), Tomasz Derdóń
(Pałac w Łęczanach), Mirosław
Hoffmann (MWIM w Olsztynie)

▲ Kierownik badań cmentarzysk
w Samławkach – Marcin Gładki

▲ Ekipa ostatniego sezonu badań na
st. 2 w Samławkach. Od lewej stoją:
Aneta Łabądz, Zuzanna Kolanowska,
Zuzanna Fijałkowska, Jolanta Błasiak
Wielgus; od lewej w słowiańskim
przykucu: Maciej Piątkowski, Jakub
Świda, Marcin Lasek, Mateusz
Kubicki

Po 111 latach do Samławek powracają archeolodzy. W 2012 roku z inicjatywy dr hab. Mirosława Hoffmanna – kierownika Działu Archeologii MWIM w Olsztynie zostają przeprowadzone badania powierzchniowe w lesie samławeckim. Udaje się zlokalizować 6 kurhanów i rozpoznać ślady po wkopach A. Bezenbergera. W 2013 roku Fundacja Dajna zostaje beneficjentem programu MKiDN i w ramach projektu wykonuje badania w obrębie leśnictwa Reszel – skanowanie lotnicze, skanowanie

naziemne, badania geofizyczne i poszukiwania z użyciem wykrywaczy metali. Do wczesnej epoki żelaza zostają przyporządkowane i zadokumentowane 2 cmentarzyska kurhanowe oraz 11 kurhanów satelitarnych. Równolegle, w 2012 roku ruszają badania wykopaliskowe. W pierwszej kolejności zostają rozpoznane 3 kurhany na cmentarzysku odkrytym przez A. Bezenbergera (st. 1), a następnie 2, na oddalonym od niego o 350 m cmentarzysku st. 2. Badania trwają do 2016 roku.

1. Badania wykopaliskowe co roku przyciągają nowych uczestników – zaczynamy od historii badań.

2. Pierwsze obowiązkowe prace to oczyszczenie z leśnej roślinności nasypu kurhanu.

3. Stałym elementem badań jest prospekcja każdej warstwy przy użyciu wykrywacza metali.

4. Oczyszczony nasyp dokumentujemy – wykonujemy plan wysokościowy z użyciem tachimetru elektronicznego i skanujemy laserowo.

5. Wielkość nasypu czasami przytłacza. Kurhany w Samławkach mają różne średnice: od 8 do 14 metrów i wysokość: od 0,6 do 1,5 metra.

6. Las dla kurhanów jest jednocześnie ochroną i intruzem. To dzięki niemu nasypy nie zostały zrównane z ziemią. Niestety korzenie drzew bezpowrotnie niszczą groby.

7. Eksploracja nasypu to wielkie wyzwanie organizacyjne i psychologiczne. Przez kilka tygodni, kamień po kamieniu, zdejmujemy kolejne, jałowe od zabytków warstwy.

8. Porzuciliśmy tradycyjny rysunek na papierze – każdą z warstw skanujemy. Dla trójwymiarowych struktur to jedyna, wiarygodna metoda dokumentacji.

9.
Badania jednego kurhanu trwają 6 tygodni. Na komorę, pomimo że stanowi 1/50 masy konstrukcji, poświęcamy 2 tygodnie.

10.
Kurhany w Samławkach nie zawierały niestety w wyposażeniach grobowych przedmiotów metalowych. Największym skarbem jest jak najmniej naruszona komora.

11.
Przyporządkowanie szczątków ludzkich do poszczególnych popielnic to detektywistyczna praca. Precyzyjnie rozdzielamy zmiażdżone po naciskiem nasypu groby.

12.
Ceramika grobowa jest bardzo cienka i słabo wypalona. Po usunięciu zalegającej nad nią warstwy kamieni rozpada się na drobne kawałki.

13.
Po wyeksplorowaniu zawartości komory podnosimy wszystkie jej elementy. Sprawdzamy czy zostały posadowione na tzw. glebie macierzystej.

14.
Pierwszy etap rekonstrukcji to wypełnienie komory grobowej ziemią.

15.
Odtworzenie komory grobowej w układzie pierwotnym – mur stanowi wsparcie dla płyt przykrywających bruk z popielnicami.

16.
Ostatni etap to rekonstrukcja nasypu. W zależności od wyników badań to forma kamienno-ziemna lub wyłącznie ziemna.

Mur kamienny ułożony na planie prostokąta wyznaczający zasięg komory grobowej

Obstawa kamienna wokół najstarszego depozytu grobowego

Zwieżenie komory grobowej w formie pionowo ustawionych płyt kamiennych

Naturalne podłoże glębwe wzmocnione litą warstwą gliny

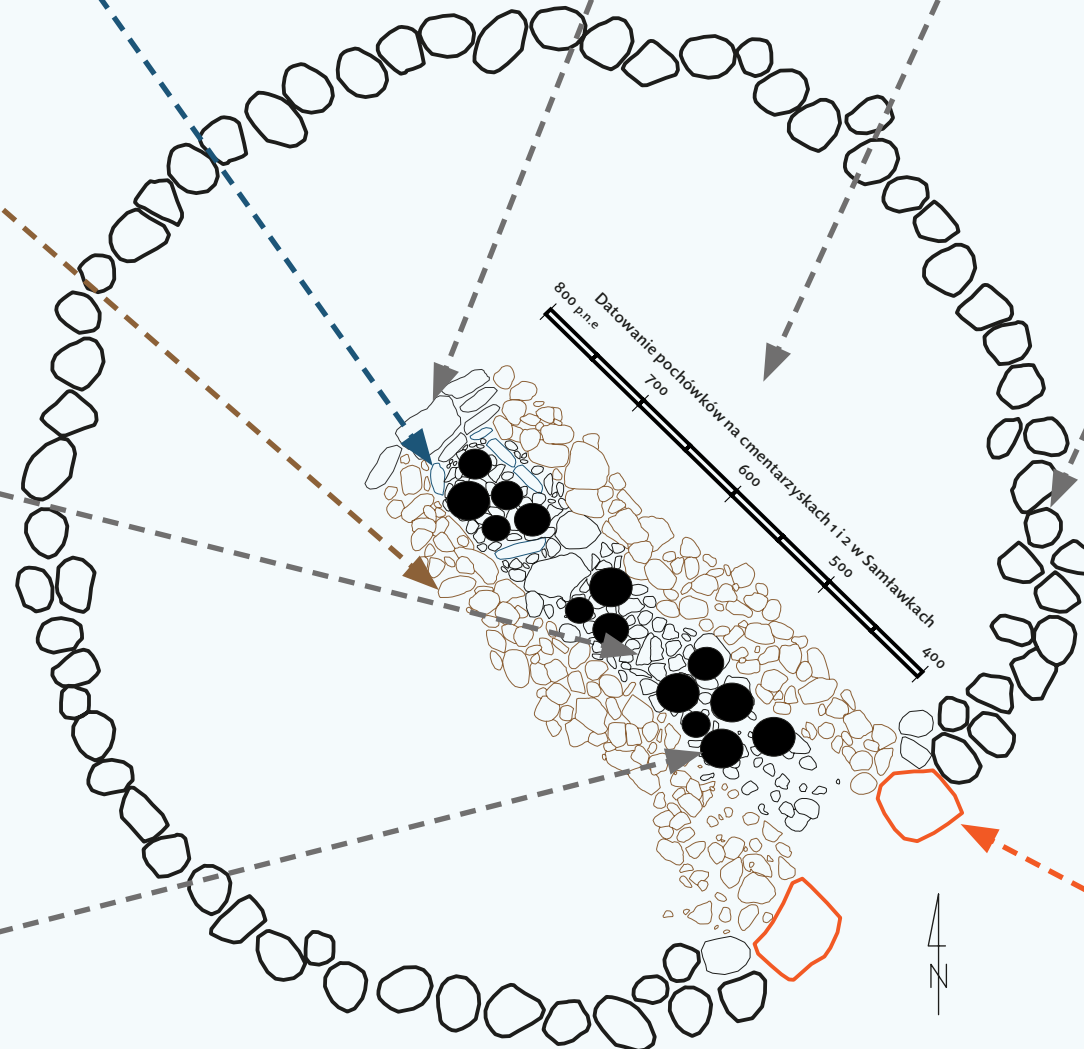
Wieniec kamienny ułożony na planie koła, wyznaczający maksymalny zasięg kurhanu

Bruk kamienny wypełniający wnętrze komory grobowej zorientowany na osi NW-SE

Skupiska gróbów układane na bruku w chronologicznej kolejności. W każdym z nich gliniane popielnice wypełnione spalonymi kośćmi ludzkimi oraz towarzyszące im przystawki – przeznaczone prawdopodobnie na żywność dla zmarłych

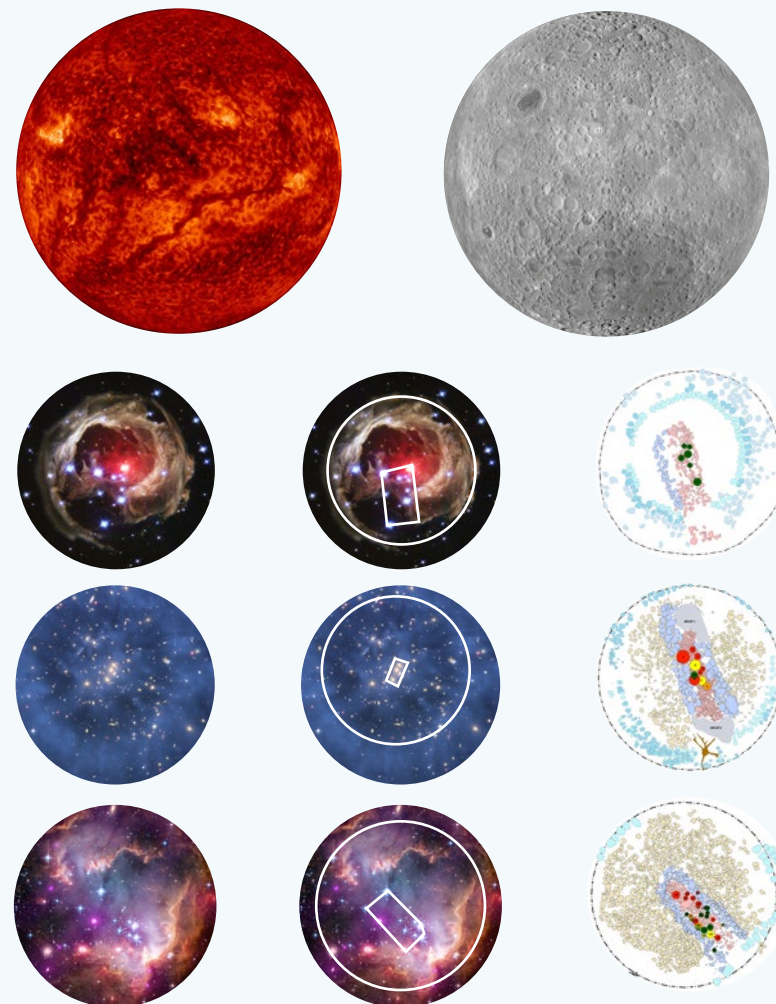

Przerwa w wieniec pełniąc funkcję „wejścia” do komory grobowej, z reguły oznaczona większymi kamieniami

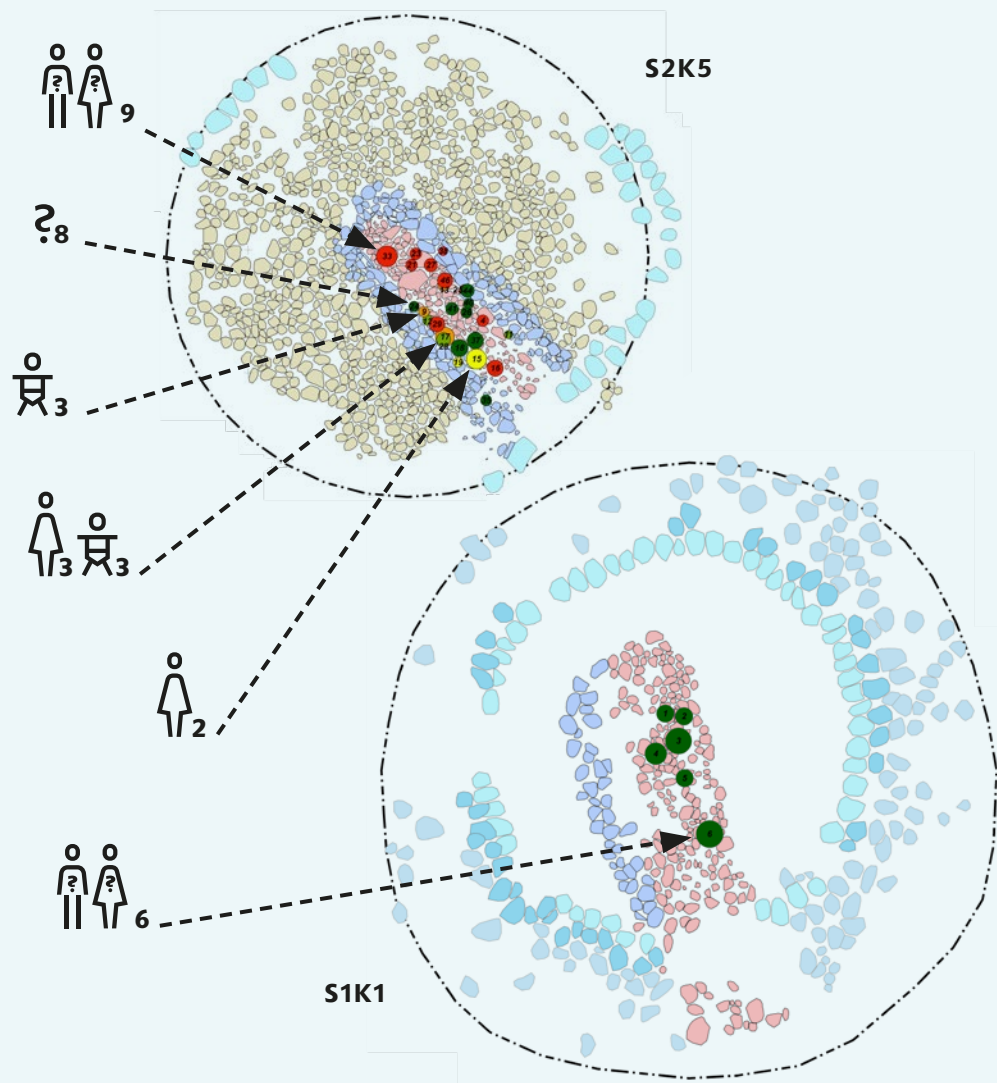
W czasach, z których pochodzą kurhany samławeckie, zmarłych palono, a ich szczątki składano do glinianych naczyń – popielnic. Nie zostały odkryte dotychczas żadne pozostałości po rytuale ciałopalenia. Możemy się jedynie domyślać, w oparciu o analogie z czasów wcześniejszych i późniejszych, że zwłoki palono na stosie z drewna, a następnie skrupulatnie zbierano i czyszczono. W przeciwieństwie jednak do innych epok, uzyskiwano podczas tego procesu bardzo wysoką temperaturę, czego dowodem jest silny stopień przepalenia kości i znaczny stopień defragmentaryzacji. Z tego powodu niezwykle trudno przeprowadzić precyzyjną identyfikację płci i wieku pochowanych. Ponadto analizy antropologiczne nie potwierdzają aby szczątki zmarłego układano w popielnicy w tzw. porządku anatomicznym, odwzorowującym układ szkieletu – powszechnej praktyce np. w okresie wpływów rzymskich na terenie Pojezierza Mrągowskiego.

►
Zdjęcia wg
hubble.org
oraz nasa.gov

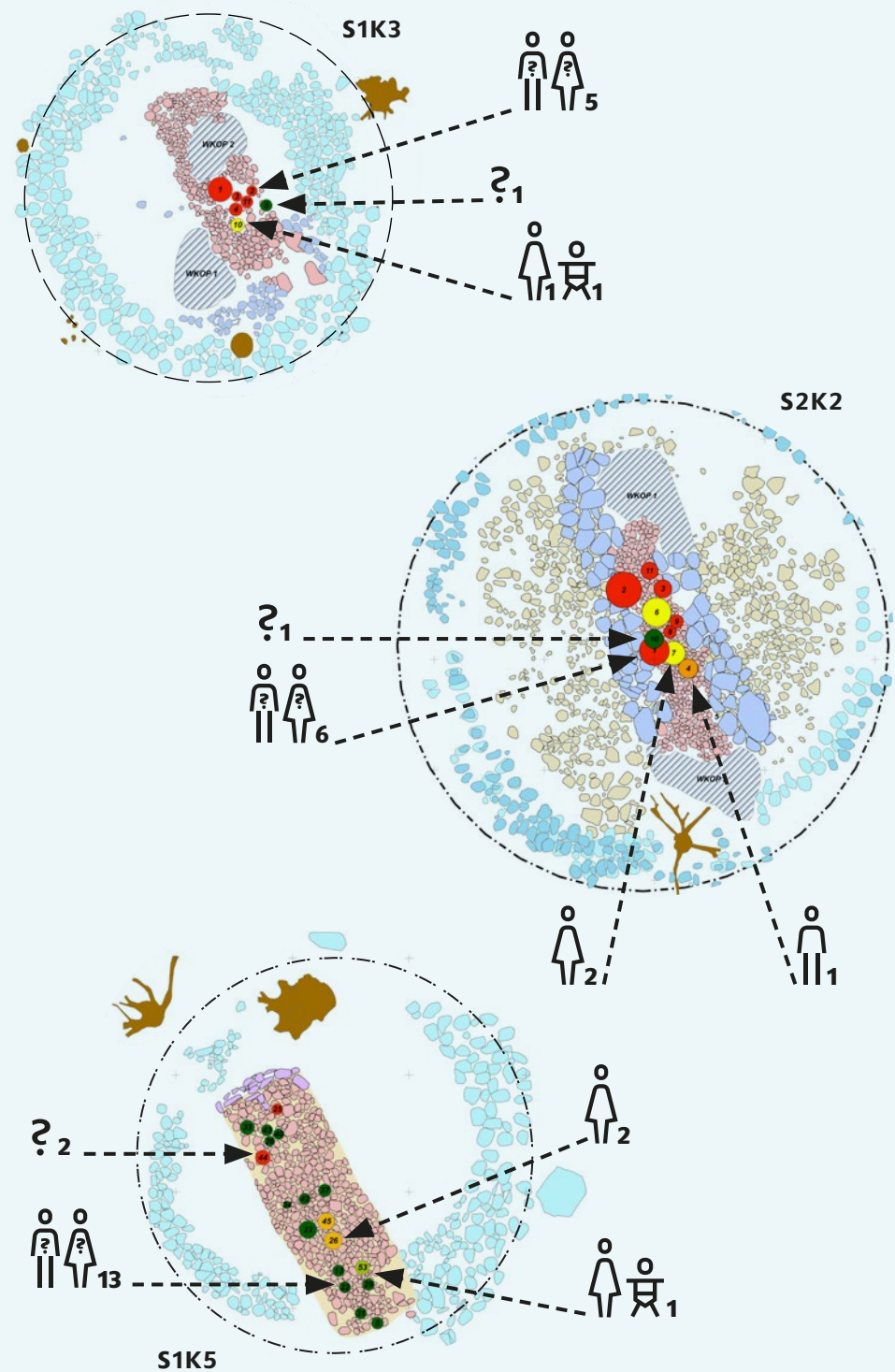
Wierzenia ludności wznoszącej kurhany w późnej epoce brązu i wczesnej epoce żelaza na Pojezierzu Mrągowskim pozostają dla archeologów tajemnicą. Brak źródeł pisanych dla tych epok i uboga ikonografia umieszczana m.in. na naczyniach pozostawiają tę dziedzinę badań w sferze domysłów. Podobnie jak u rozwiniętych, starożytnych cywilizacji, prawdopodobnie również u ludności

wznoszącej samławeckie kurhany, żywioły i natura miały wartość nadprzyrodzoną. Szczególną rolę odgrywała zapewne obserwacja nieba i zmiany dokonujące się w przestrzeni kosmicznej. Astronomiczne inspiracje odnajdujemy w konstrukcjach kurhanów. Dominującym kształtem jest tu koło i wpisany w nie prostokąt. Słońce, księżyc, chmury materii po wybuchu supernowej, konstelacje gwiazd – koło i prostokąt.

Łącznie, w pięciu przebadanych kurhanach, pochowano 67 osób. 55 pochówków to groby ludzi dorosłych. Ich płeć określono jedynie w 6 przypadkach – zidentyfikowano 5 kobiet i 1 mężczyznę. Poza dorosłymi w kurhanach odnaleziono groby 6 dzieci. 5 z nich złożono do wspólnej popielnicy z osobą dorosłą,

prawdopodobnie kobietą. W 12 przypadkach nie udało się określić wieku i płci pochowanego. Na cmentarzyskach 1 i 2 w Samławkach znajduje się jednak więcej, bo 13 kurhanów. Jeżeli w 5 z nich pochowano 67 osób to, uśredniając dane, we wszystkich mogą znajdować się szczątki około 175 osób.

Pierwsze igrzyska olimpijskie w Grecji

Założenie Rzymu

700

Republika Rzymska

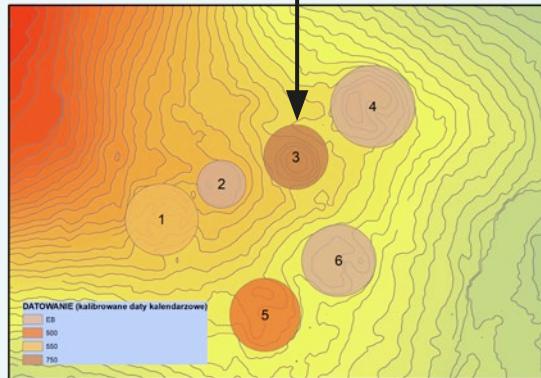
500

Bitwa pod Termopilami i Salaminą

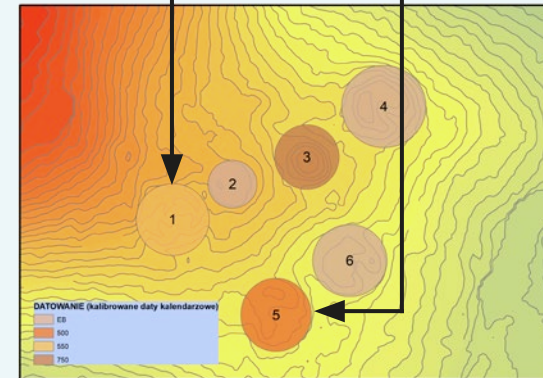

800 p.n.e.

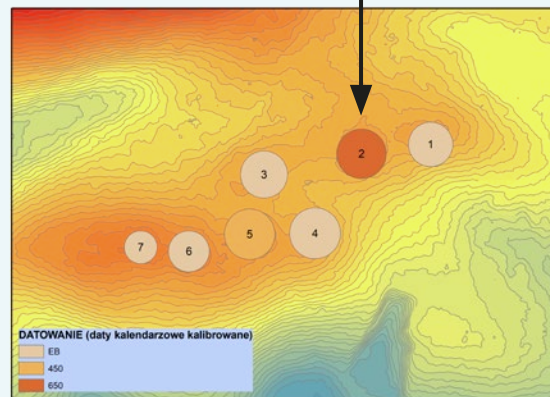
400 p.n.e.

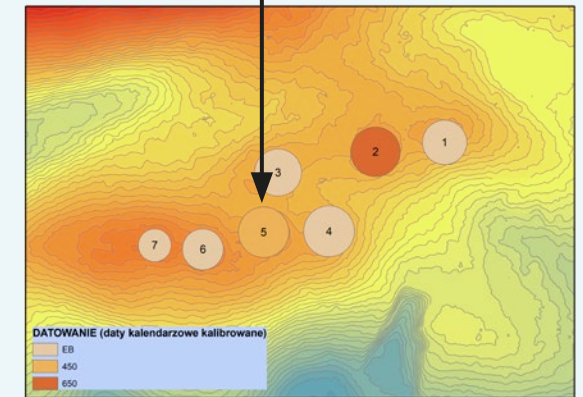
SAMŁAWKI 1 KURHAN 3

SAMŁAWKI 1 KURHAN 1
SAMŁAWKI 1 KURHAN 5

SAMŁAWKI 2 KURHAN 2

SAMŁAWKI 2 KURHAN 5

(Variables: $\delta^{13}\text{C} = -15.3$ o/oo)

Laboratory number **Beta-507501**

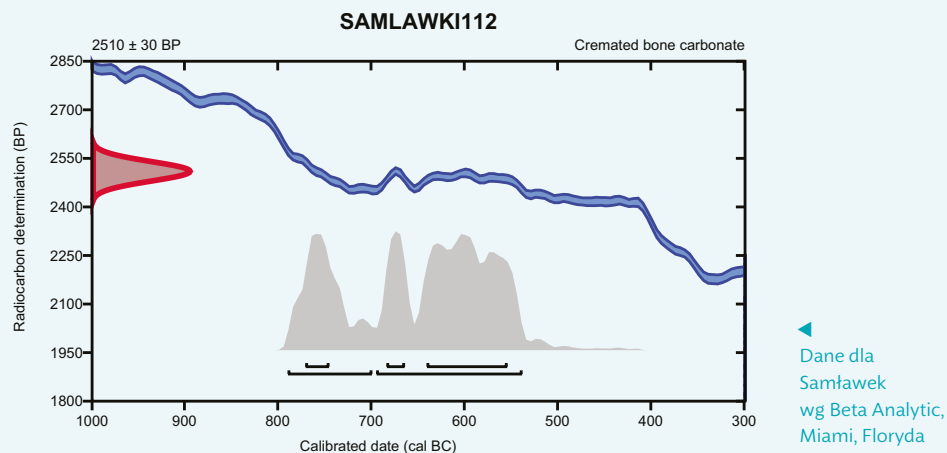
Conventional radiocarbon age **2510 $\pm$ 30 BP**

95.4% probability

(67.7%)	696 - 540 cal BC	(2645 - 2489 cal BP)
(27.7%)	791 - 701 cal BC	(2740 - 2650 cal BP)

68.2% probability

(44.3%)	642 - 556 cal BC	(2591 - 2505 cal BP)
(13.4%)	772 - 747 cal BC	(2721 - 2696 cal BP)
(10.5%)	685 - 666 cal BC	(2634 - 2615 cal BP)

Datowanie bezwzględne kurhanów w Samławkach uzyskano dzięki badaniom radiowęglowym. Przepalone kości ludzkie poddano analizie na zawartość izotopu węgla – C_{14} . To współcześnie najdoskonalsza metoda, pozwalająca oszacować wiek każdego zabytku zawierającego w swoim składzie węgiel. Analizy wykonano w laboratorium Beta Analytic w Miami na Florydzie.

Daty kalendarzowe uzyskane dzięki analizie radiowęglowej określają czas funkcjonowania cmentarzysk w Samławkach na okres 300 lat – pomiędzy 750 a 450 rokiem p.n.e.. W chronologii względnej, odwołującej się do epok, okresów i wzajemnych następstw w ich obrębie, czas funkcjonowania cmentarzysk w Samławkach możemy przyporządkować do późnej epoki brązu i wczesnej epoki żelaza.

TEKST [Agnieszka Jaremek](#)

PROJEKT, SKŁAD, ŁAMANIE [Marcin Kiedio](#)

GRAFIKI WEWNĄTRZ [Marcin Gładki](#), [Agnieszka Jaremek](#)

ZDJĘCIA TERENOWE [Jolanta Błasiak-Wielgus](#)

GRAFIKA NA OKŁADCE [Jolanta Błasiak-Wielgus](#)

Projekt Fundacji Dajna im. Jerzego Okulicza-Kozaryna –
**Zespół cmentarzysk kurhanowych w Samławkach
na Pojezierzu Mrągowskim**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury
i Dziedzictwa Narodowego pochodzących
z Funduszu Promocji Kultury

Ministerstwo
Kultury
i Dziedzictwa
Narodowego

NARODOWY INSTYTUT
DZIEDZICTWA
NATIONAL HERITAGE BOARD OF POLAND

ISBN 978-83-941455-5-2

Fundacja Dajna im. Jerzego Okulicza-Kozaryna

ul. Pana Tadeusza 6/8, 02-494 Warszawa

tel. +48 515 941 717

office@dajna.org.pl, www.dajna.org.pl

